CEDRUS
THE JOURNAL OF MCRI

cedrus.akdeniz.edu.tr
Cedrus IV (2016) 299-302
DOI: 10.13113/CEDRUS/201617

NEW INSCRIPTIONS FROM ERGILI AND ITS ENVIRONS

ERGİLİ VE ÇEVRESİNDEN YENİ YAZITLAR

GÜRAY ÜNVER*

Abstract: This paper presents three inscriptions from the village of Ergili, near Dascyleum and in its vicinity, in the Bandırma district of the city Balıkesir. The origins of the inscriptions are unknown. One of the inscriptions is a dedicatory inscription to Asclepius, the second an honorary inscription for an unknown emperor and the third is possibly an epitaph. Within this paper, suggestions for the restoration of the texts and dating of the inscriptions are offered, together with suggestions as to their origins.

Keywords: Dascyleum • Poemanenum • Asclepius • Stele • Honorary Inscriptions

Öz: Bu makalede Balıkesir İli'nin Bandırma İlçesi'ne bağlı Ergili Köyü ve çevresinde bulunmuş üç adet yazıt ele alınmıştır. Yazıtların hangi yerleşime ait oldukları bilinmemektedir. Ele alınan yazıtların ilki Asklepios'a yönelik bir adak metnini, ikincisi ise adı belirlenemeyen bir Roma imparatorunun heykelle onurlandırma metnini içermektedir. Üçüncü ve son yazıt ise olasılıkla bir mezar yazıtıdır. Makale kapsamında yazıtların tarihlendirme ve tamamlama önerilerinin yanı sıra hangi yerleşime ait olabilecekleri konusunda da değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Daskyleion • Poimanenon • Asklepios • Stel • Onurlandırma Yazıtları

In this paper, three inscriptions found in the vicinity of the village of Ergili, near Dascyleum, are presented[1]. The inscriptions were not found during excavations, thus the context of these inscriptions are unknown. One (no. 3) was found on the lakeshore of Manyas (Aphnitis or Dascylitis) in the late 1980's during a survey; the other two were found in 2013 by private individuals in Ergili (no. 1) and Kızıksa (no. 2), a village *ca*. 8 km southwest of Ergili. Two of the inscriptions are held in the depot of the Dascyleum Excavation.

1. Dedication of Meidias to Asclepius

Stele of white marble, broken on top and at right. The traces of an unidentifiable relief are barely visible above the inscription. In the summer of 2012, the stele was handed over to the directorate of the Dascyleum Excavation by a private individual who stated the stele was found in the village of Ergili, near Dascyleum but possibly from Poemanenum[2] (Eski Manyas). Now in the excavation depot, Inv. Nr. AAA12ER.

Date: Late Hellenistic - Early Roman period from the lettering.

* Yrd. Doç. Dr., Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü. Muğla. gunver@mu.edu.tr

[1] I would like to thank Prof. Kaan İren, the director of Dascyleum Excavation for permission to study the inscriptions. I am also indebted to archaeologists Özgün Kasar and Çiçek Atay for their assistance during my studies.

[2] See; Steph. Byz. *s.v.* Ποιμανηνόν; for the localization and the archeological finds of Poemanenum (Poimanenon) see Hasluck 1906; 1910, 115-123; Kaufmann – Stauber 1992, for the catalogue of inscriptions and coins, see *ibid.* 58-81.

Dimensions: H: 0,215 (preserved); W: 0,165 (preserved at top), 0,105 (preserved at bottom); D: 0,065; LH: 0,012; (Σ in ll. 1-2) 0,015.

Μειδίας Ἀ̣π̣[- - - - - - - -]

2 ᾽Ασκληπιῷ̣[ι ἀνέθηκεν?]

Translation:

Meidias, the son of Ap[- - - - dedicated?] *to Asclepius.*

L. 1: Μειδίας Ἀπ[ολλωνίου?] is a possible restoration. Apollonios is a common name in Mysia, see; *LGPN* V/A, 53 - 55, *s.v.* ᾽Απολλώνιος (985 - 1278).

The personal name Μειδίας is attested in many inscriptions from Mysia, especially from Cyzicus and Dascyleum, see; *LGPN* V/A, 287, *s.v.* Μειδίας.

L. 2: The line can be restored as ᾽Ασκληπιῶ̃[ι χαριστήριον.], cf. Robert – Robert 1976, 232-35 and fig. 10. Reading ᾽Ασκληπιῷ̣ is also possible without iota adscriptum.

One can easily suggest this inscription should be ascribed to Poemanenum due to the mention of Asclepius in the second line. The cult of Asclepius at Poemanenum is attested in literary sources, inscriptions and also on coins; According to Aelius Aristeides[3], there was a holy and renowned temple of Asclepius in Poemanenum, a region of Mysia. Considering that Aristeides was born in Hadriani ad Olympum (near Orhaneli), a town of Mysia, and that he was interested in the Asclepius cult with regard to finding a remedy for his illnesses[4], this text should be considered as evidence of the existence of a temple in the IInd century A.D. Further, an inscription ascribed to Poemanenum provides evidence of the existence of a temple of Asclepius and Apollo in the early principate[5]. A Hellenistic inscription on a votive stele from Dascyleum, which was dedicated to Asclepius and Apollo as a thank-offering by a phrourarch - Protagorides, son of Hecataeus[6] strengthens the evidence. In addition to epigraphic evidence, the image of Asclepius can be found on some Roman coins of Poemanenum from the reigns of Trajan[7] and Hadrian[8].

2. Statue Base of an Unknown Emperor

White marble statue base with moulding above. Broken in the upper right corner. There is a clamp-hole on the top. The left lateral surface is rough-chiseled and there is a hole which appears to be a

---

3 Aristid. *or.* XXVI. (῾Ιεροὶ λόγοι δ΄) 321, 20 - 23; ἔστιδὲ Ποιμανηνὸς χωρίον τῆς Μυσίας καὶ ἐναὐτῷ ἱερὸν ᾽Ασκληπιοῦ ἅγιόν τε καὶ ὀνομαστὸν, ἐνταῦθα ἐτελέσαμεν σταδίους ἑξ ἡκοντα μάλιστα καὶ ἑκατόν· also see Edelstein – Edelstein 1998, 417 t. 812.

4 See e.g.; Petsalis-Diomidis 2008, 139; also see; Petsalis-Diomidis 2010, 122-150.

5 Kaufmann – Stauber 1992, 64-67 no. 10 (l.17) [ἄγ]αλμα μαρ[μάριν]ον [ἐν τ]ῶι τοῦ ᾽Ασκληπιοῦ καὶ ᾽Απόλλωνος ἱερῶ̃[ι], κτλ.

6 Robert – Robert 1976, 232-235; *SEG* XXVI. 1336. It is possible to ascribe the inscription to Poemanenum.

7 Mionnet 1807, 628 no. 725 = Kaufmann – Stauber 1992, 74 no. 32.

8 Kaufmann – Stauber 1992, 80 no. 56.

niche. Found in the modern cemetery of Kızıksa, a village *ca.* 8 km southwest of Ergili, in 2013. The original location of this base is unknown; likely brought from the vicinity; possibly from Poemanenum, Dascyleum or Cyzicus.

Date: Late IInd – IIIrd century A.D. from the lettering.

Dimensions: H: 0,68; W: 0,53; D: 0,50; LH: 0,025.

[vac.]ἀγα[θ]ῇ τύχῃ[vac.]

2 ὑπὲρ ὑγεί[ας] κὲ νείκης ϰὲ

[α]ἰωνίου δ[ια]μονῆς[vac.]

Translation:

With good fortune, for the health and victory and eternal endurance of …

L. 2: ΠΕ, ΚΕ (both) and NE ligature

L. 3: NH ligature

The text does not contain the name of the honorand. Any trace of a *rasura* could not be observed under the 3rd line or even on the moulding. It is possible that the name of an emperor could have been written in paint on the surface under the 3rd line, but no trace of paint could be observed.

3. Epitaph (?) of Alexander

Fragment of a conical shaft of white marble with a circular base. The shaft is broken on the top and back. The circular base is preserved at the sides, broken at the front and back. The function of the shaft has not been clearly determined, it was possibly the lower part of a conical grave marker or a *phallus* placed on the grave. Found on the lakeshore of Manyas (Aphnitis or Dascylitis) in the late 1980's during a survey. Now in the Dascyleum Excavation depot.

Dimensions: H: 0,37; Dia: 0,36 (base, bottom); 0,23 (shaft, lower); 0,194 (shaft, upper); LH: (ll. 1-2) 0,05; (l.3) P: 0,055; O: 0,04; Υ: 0,055.

Date: Roman Period, possibly IInd - IIIrd century A.D. from the lettering.

᾽Α[λεξ]-

2 άνδ-

ρου

Translation:

(Grave ?) *of A*[lex]*ander.*

BIBLIOGRAPHY

Ancient Sources

Aristid. *or.* (= Aelius Aristeides, *Orationes*)
P. Aelius Aristides, *The Complete Works*, vol. I. Trans. C. A. Behr. Leiden 1986.

Steph. Byz. (= Stephanos Byzantinos, *Ethnika*)
Stephanos Byzantinii Ἐθνικῶν: A Geographical Lexicon on Ancient Cities, Peoples, Tribes and Toponyms. Chicago 1992.

Modern Literature

Edelstein – Edelstein 1998 — E. J. L. Edelstein – L. Edelstein, *Asclepius: Collection and Interpretation of the Testimonies I*. Baltimore1998.

Hasluck 1906 — F. W. Hasluck, "Poemanenum". *JHS* 26 (1906) 23-31.

Hasluck 1910 — F. W. Hasluck, *Cyzicus: Being Some Account of the History and Antiquities of that City, and of the District Adjacent to It, with the Towns of Apollonia ad Rhyndacum, Miletupolis, Hadrianutherae, Priapus, Zeleia, Etc.* Cambridge 1910.

Kaufmann – Stauber 1992 — F.-M. Kaufmann – J. Stauber, "Poimanenon bei Eski Manyas? Zeugnisse und Lokalisierung einer kaum bekannten Stadt". Ed. A. Schütte, *Studien zum antiken Kleinasien* II. Bonn (1992) 43-85.

LGPN V/A — *A Lexicon of Greek Personal Names*, vol. V/A: *Coastal Asia Minor, Pontos to Ionia*. Ed. T. Corsten. Oxford 2010.

Mionnet 1807 — T. E. Mionnet, *Description de Médailles antiques grecques et romaines*, tome II. Paris 1807.

Petsalis-Diomidis 2008 — A. Petsalis-Diomidis "The Body in the Landscape: Aristides' Corpus in the Light of The Sacred Tales". Eds. W. Harris – B. Holmes, *Aelius Aristides between Greece, Rome and the Gods*. Leiden (2008) 131-150.

Petsalis-Diomidis 2010 — A. Petsalis-Diomidis, *Truly Beyond Wonders. Aelius Aristides and the Cult of Asklepios*. Oxford 2010.

Robert – Robert 1976 — J. Robert – L. Robert, "Une inscription grecque de Téos en Ionie. L'union de Téos et de Kyrbissos". *JS* 3/4 (1976) 153-235.

SEG — *Supplementum Epigraphicum Graecum*. Eds. H. W. Pleket – R. S. Stroud. Alphen aan den Rijn 1923-.

CEDRUS
THE JOURNAL OF MCRI

cedrus.akdeniz.edu.tr
Cedrus IV (2016) 303-313
DOI: 10.13113/CEDRUS/201618

KAPPADOKIA STELLERİ ÜZERİNDEKİ ARGAIOS (ERCİYES DAĞI) BETİMLEMESİ

THE DESCRIPTION OF ARGAIOS (ERCİYES MOUNTAIN) ON CAPPADOCIAN STELES

MURAT UFUK KARA*

Öz: Argaios, Kappadokia Bölgesi'ndeki en yüksek volkanik dağdır. Bu nedenle, antikçağda bölgede yaşayan insanlar Argaios'un kutsal olduğuna ve üzerinde tanrı-tanrıçaların yaşadığına inanmışlardır. Bu inanış malzemeler üzerine de yansımıştır. Steller, mezar kültü açısından önemli bir yere sahiptir. Bu steller üzerinde Argaios ile ilgili çeşitli betimlemeler bulunmaktadır. Bazı stellerde alınlık kısımlarında üçgen motifler işlenmiştir. Bu üçgenlerin köşelerinde kabartma şeklinde yuvarlaklar yapılmıştır. Benzer motifler bölgeye ait bazı sikkeler üzerinde de görülmektedir. Bu motifin Argaios'u betimlediği düşünülmektedir. Argaios'un bu üçgen presantasyonunun, agalma, gemma ve sikkelerde de görülmesi bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kappadokia Bölgesi • Stel • Argaios • Atribü • Agalma • Gemme

Abstract: Argaios is the highest volcanic mountain in Cappadocia. A consequence being throughout antiquity the people who lived in Cappadocia, have believed that Argaios was sacred and that the gods and goddesses lived on the mountain. This belief was reflected in its representation in material artefacts. Steles have a significant place in the tomb cult. On these steles there are some symbols that can be associated with Argaios. On some of the steles, there are triangular symbols within triangular pediments. On the corner of these triangular symbols there are circular reliefs. Similar examples of this description can be found on the coins of Cappadocia. This device is believed to be the symbol of Argaios. The triangular representation of Argaios on the agalma, on gems and on coins strengthens this connection.

Keywords: Cappadocian Region • Stele • Argaios • Attribute • Agalma • Gemma

Kappadokia Bölgesi, jeomorfolojik açıdan İç Anadolu güneybatı ve kuzeydoğu doğrultusunda, genç tersier-kuvarterner yaşlı volkanik faaliyet ürünlerinin oluşturduğu bir kuşak üzerinde yer alır[1]. Bölgenin oluşmasına neden olan volkanlar Hasan Dağı, Melendiz Dağı, Erciyes Dağı (Argaios Dağı) ve Nevşehir'in güneybatısında yer alan volkanlar topluluğudur[2]. Bir iç bölge olan Kappadokia Bölgesi'ndeki en yüksek dağ olan Erciyes Dağı, söz konusu coğrafyada dikkati çeken bir yapıdadır. Bu nedenle bu dağ Kappadokia'da bölgesel bir öneme sahip olup, benzetme yerindeyse, antikçağda Kappadokia Bölgesi'nin bir *landmark*'ı haline gelmiştir. Erciyes Dağı, ilk olarak Hitit Yazılıkaya ve Şimşekkaya kabartmalarındaki kompozisyonlarda betimlenmiştir. Yazılıkaya'da Kumarbi Destanı'nda anlatılan öyküye uygun olarak iki dağ tanrısı ile tanrıların karşılaşması yer alır. Bu iki dağın isimleri Hazzi ve Namni'dir. Araştırmacılar, iki dağdan birinin Erciyes olduğuna kesin gözüyle

* Dr., Arkeolog, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çanakkale İl Şube Müdürlüğü, Çanakkale.
muratufukkara@gmail.com
Destek ve yardımlarından dolayı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden Doç. Dr. Ferit Baz'a ve İstanbul Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe'ye teşekkür ederim.

1 Atalay – Mortan 1997, 352.

2 Hild – Restle 1981, 154.

bakmaktadır[3]. N. Baydur'a göre, Kumarbi Destanı'nda bahsedilen Namni, Erciyes'in o zamanki adıdır, kökü Hurri dilinden gelen bir kelimedir ve Hititçe karşılığının *Harkasos* olduğu ileri sürülmektedir[4]. Harkasos, "Beyaz Dağ", "gümüş gibi parlak" veya "Akdağ" anlamını taşır. Bölgede bulunan bir yazıtta Anadolu'nun en yüksek dağı "Harharas" isminin yer alması, Baydur'u Erciyes'in ilk adının bu olduğuna inandırmaktadır[5]. Şimşekkaya kabartmasında cinlerin yukarıya kalkan elleri üzerinde Hitit Dağ Tanrıları ve onların üzerinde boğanın çektiği kağnı üzerinde Taru veya Teşup gösterilmiştir[6]. Hellenlerin Anadolu'ya gelmesiyle Hellence'ye "Argaios" olarak geçmesi, Harharas ile Argaios, Argeaios veya Argeo'nun aynı olduğunu göstermektedir[7].

Argaios isminin, Erciyes Dağı için kullanıldığı ve bu dağın detaylı bir şekilde anlatıldığı çeşitli antik kaynaklar da bulunmaktadır. Bu antik kaynaklardan birinde Erciyes Dağı (Argaios) şu şekilde anlatılmaktadır:

> "*Zirvesinden kar eksik olmayan ve tepesine tırmananların (ki sayıları son derece azdır) açık havada hem Pontos hem de Issos denizlerinin görülebildiğini söyledikleri, bütün dağların en yücesi olan Argaios'un eteklerinde konumlandığı için "Argaios yamacındaki" ek adlandırmasını taşımakla birlikte bu kent de Eusebeia adını almıştır. Aslında konumu kent kurmaya pek elverişli değildir. Zira su kaynakları yoktur ve doğal bir savunmaya sahip olmadığı gibi yöneticilerin ihmali nedeniyle tahkim de edilmemiştir. Belki de, sarp ve taarruz edilmesi mümkün olmayan tepelere sahip bir ovada oturdukları için korunaklı kalelerine güvenip hemen çapulculuğa başlamalarından korkulduğu için bu, kasıtlı olarak böyledir. Dahası, düz olmasına rağmen bütün arazi, kıraç ve tarım için elverişsiz olmakla birlikte kumluk ve toprak altı da kayalıktır. Biraz daha ilerleyince ateş çukurlarıyla dolu öyle volkanik bir arazi gelir ki günlük ihtiyaçlar çok uzaktan getirilmek zorundadır. Bunun dışında bir avantaj gibi gözüken şey tehlike de arz eder. Zira Kappadokia'nın neredeyse tamamı ağaçsız olmasına karşın Argaios çepeçevre ormanlıktır ve bu nedenle yanı başında kerestecilik yapılır. Ama ormanlık alanın hemen aşağısındaki arazinin birçok yerinde de ateş çukurları ve aynı zamanda da yeraltı soğuk su kaynakları vardır. Yine de ne ateş ne de su toprağı yararak gün yüzüne çıkmaz ve bu nedenle bölgenin büyük kısmı gür çayırlar yeşertir. Ayrıca bazı yerlerde zemin bataklıktır ve geceleyin buralardan alevler yükselir. Bu nedenle ancak deneyimli kişiler tedbirini alarak kerestecilik yapabilirken bölge birçokları için, özellikle de fark edilmeyen ateş çukurlarına düşebilecek sığırlar için, oldukça tehlikelidir"* [8].

Bir diğer antik kaynakta da:

> *"… Şimdi Kappadokialıların otlakları ve hızlı atların babası Argaios yanıyor…"*[9]

şeklinde bahsi geçmektedir.

Bilindiği üzere, MÖ VI. yüzyıldan itibaren Anadolu, Persler tarafından işgal edilmiş ve iki asırdan fazla bir süre Pers egemenliği altında kalmıştır. Bu süre zarfında da Persler kendi kültürlerini

---

3 Baydur 1970, 41.
4 Baydur 1970, 72.
5 Baydur 1970, 41.
6 Baydur 1970, 30.
7 Baydur 1970, 43.
8 Strab. XII. 2. 6-7; Şaroğlu 2010, 149-150.
9 Claudian. II. 30; Şaroğlu 2010, 121.

Anadolu'ya taşımışlar ve Anadolu'da bulunan diğer kültürler ile birlikte kendi kültürlerini de yaşatmışlardır. Troya Savaşı'nın ardından Artemis Kültü, Kybele ve Hepat ile eşitlenmek istenilmiş ve bu durum ilk önce Pontos Komana'sına ve Kappadokia Komana'sına (Orta Anadolu'daki dini merkezler) yerleşmiştir. Sadece en büyük din merkezleri olan aynı isimli her iki Komana yerleşmesinde tapınım gören tanrılar, zamanla başkent veya aynı öneme sahip kültür ve ticaret merkezlerinde de yerleşmişlerdir. Artemis ve Zeus batıdan gelerek Argaios Dağı'nın zirvesine yerleştirilmiş, yerli halk tarafından da benimsenmiştir[10].

Pers egemenliği boyunca Anadolu'da Perslerin dini inançları taraftar bulmuştur. Perslerin en büyük tanrısı Mithra ile birlikte Pers Artemisi Anahita ve ateş kültü de yaygınlaşmıştır. Adı geçen bu tanrılar özellikle Kappadokia Bölgesi'nde yaygındı[11]. Ateş Kültü, yanardağların olduğu bölgelerde yaygınlaşmış, Ateş Kültü ile ilgili tapınaklar bu dağların yakınlarına kurulmuştur[12]. Hellenistik Dönem ile birlikte, Zeus ve Artemis'ten sonra Athena ve Apollon da bölgede tapınım gören tanrılar olmuşlardır. Kappadokia Bölgesi'nde Hellen dinlerinin doğrudan benimsenmesi yerine Mithra etkinliğinde bir sentez oluşmuştur. Bununla birlikte, MÖ I. yüzyıldan itibaren sikke ve gemmalar üzerinde Argaios Dağı ikonografik ve sembolik olarak betimlenmeye başlamıştır [13].

Argaios Dağı, Hellen mitolojisinde "Argaios-Oros" olarak isimlendirilmektedir. Mısırlıların, Apollon'u Isis'in oğlu saymaları ve ayrıca Horus'un da Isis'in oğlu olması Argaios-Oros ile Apollon'un ilişkisi olabileceğini akla getirmektedir[14]. Bununla birlikte, Apollon kültü, Kappadokia Bölgesi'ne çok erken girmiş ve ilk tapınağı Kappadokia kralı V. Ariarathes zamanında yapılmıştır. Bu kült MS IV. yüzyıla kadar itibar görmüştür[15].

Argaios betimlemeleri daha sonraki süreçte de revaç görmüştür. Kappadokia Bölgesi'nin Hellenistik krallıklar döneminde Argaios kültünün durumu hakkında elimizde belge bulunmamaktadır. Kappadokia hükümdarlık sikkeleri üzerinde Argaios tasvirleri ilk olarak MÖ I. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır[16]. Bu zamandan itibaren benzer tasvirler sistematik bir ikonografik anlayış içerisinde sikke ve gemmalar üzerinde yer almaktadır. Sikkeler üzerinde Argaios'un betimlenmesine yönelik ilk örneklerden biri, son Kappadokia kralı Arkhelaos Dönemi'ne aittir (MÖ 36-MS 17). Bu sikkenin ön yüzünde Gorgo başı, arka yüzünde kalkanla kaplanmış Argaios bulunmaktadır (Fig. 1). Diğer bir örnek yine aynı döneme tarihlenmekte olup sikkenin ön yüzünde miğferli Athena, arka yüzünde Argaios Dağı'nın doruğunda kanat açmış kartal bulunmaktadır (Fig. 2). Bu örnekleri kronolojik olarak takip edersek Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde de Argaios betimlemeleri göze çarpmaktadır. Kaisareia'da basılan imparator Tiberius dönemine ait (MS 14-37) sikke üzerinde ön yüzde imparator Tiberius portresi arka yüzde Argaios Dağı'nın üstünde Helios sağ elinde *globus*, sol elinde asa tutar şekilde betimlenmiştir (Fig. 3). Diğer bir örnek yine Kaisareia'da basılan imparator Claudius (MS 47-48) dönemine ait bir sikkedir. Bu sikkenin ön yüzünde imparator Claudius portresi, arka yüzde defne yapraklarıyla süslenmiş Argaios Dağı betimlemesi bulunmaktadır (Fig. 4).

---

10 Mitchell 1993, 120.

11 Bittel 1956, 35-42.

12 Bittel 1956, 40.

13 Durukan 2012, 234-235.

14 Erhat 1972, 226.

15 Tekin 2008, 170.

16 Herrli 1985. Bu kaynaktaki 4 numaralı sikke IX. Ariarathes zamanına tarihlendirilmektedir. Bu sikke, üzerinde Argaios'un bulunduğu ilk sikke olarak kabul edilir.

Fig. 1. *Kral Arkhelaos* (MÖ 36-MS 17) *Dönemi'ne Ait Eusebeia Sikkesi* (Sydenham 1933, no. 5)

Fig. 2. *Kral Arkhelaos* (MÖ 36-MS 17) *Dönemi'ne Ait Eusebeia Sikkesi* (Sydenham 1933, no. 14)

Fig. 3. *İmparator Tiberius* (MS 14-37) *Dönemi'ne Tarihlenen Kaisareia Sikkesi* (Sydenham 1933, no. 42)

Fig. 4. *İmparator Claudius* (MS 47-48) *Dönemi'ne Tarihlenen Kaisareia Sikkesi* (Sydenham 1933, no. 60)

Fig. 5. *İmparatoriçe Tranquillina Dönemi'ne* (MS 243) *Tarihlenen Kaisareia Sikkesi* (Sydenham 1933, no. 617a)

Diğer benzer örnekleri kronolojik olarak sırasıyla sayarsak: Roma imparatorları Vespasianus, Titus, Traianus, Hadrianus, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, Lucius Verus, Commodus, Septimius Severus, Caracalla, Diadumenianus, Elagabalus, Severus Alexander, III. Gordianus dönemlerine ait sikkelerde de benzer Argaios betimlemeleri bulunmaktadır. Bu sikkelere en son örnek imparator III. Gordianus'un karısı Sabinia Tranquillina'ya ait (MS 243) bir Kaisareia sikkesidir. Bu sikkenin ön yüzünde imparatoriçe Tranquillina'nın portresi, arka yüzde bir altar üzerinde Argaios Dağı betimlenmiştir (Fig. 5). Benzer bir biçimde Kappadokia'daki Hierapolis kentinin imparator Nero Dönemi'ne ait sikkelerinin arka yüzünde de dağ betimlemeleri yer almıştır[17]. Bilindiği üzere Hierapolis kent devleti antikçağda Anadolu'nun en önemli tapınak devletlerinden birisi sayılan Kappadokia Komana'sının üzerinde yükselmekteydi. Tapınak devleti Komana, Kappadokia kralı Arkhelaos'un hükümdarlığında (MÖ 36-MS 17) polis devletine dönüştürülmüştü[18]. Söz konusu sikkelerin arka yüzlerinde karşılıklı bir biçimde duran iki büyük dağ betimlenmiştir. Hierapolis'deki veya olası başka yerlerdeki dağ motiflerinin Argaios olduğunu elbette ki söyleyemeyiz. Ancak Kappado-

17 Baz 2009, 65-70.

18 Baz 2007, 47-48; 2009, 65.

kia'daki farklı kentlerin sikkeleri üzerindeki dağ motiflerinin yer almasını Kappadokia Eyaleti'nin başkenti olan Kaisareia'nın[19] Argaios betimli sikkelerinden etkilenmiş olabileceğini tahmin edebiliriz.

Yukarıda çeşitli dönemlere ait sikke örneklerinde Argaios Dağı'nın nasıl betimlendiği kısaca anlatılmıştır. Bu örneklerden yola çıkarak Kappadokia Bölgesi'ne ait mezar stelleri üzerinde Argaios betimlemelerinin nasıl işlendiği ele alınacaktır.

Fig. 6. *Stel No. 1* (Kara 2015, 96)

Stel No. 1 (Fig. 6):

Stel, 8242 envanter numarası ile Malatya Müzesi'nde sergilenmektedir. 1988 yılında Kahramanmaraş'tan satın alma yolu ile elde edilmiştir. Yüksekliği 76 cm, genişliği 23 cm, kalınlığı 14 cm'dir. Mermerden yapılmıştır. Stel sağlam durumdadır. Üçgen alınlıklıdır. Stelin tepe akroteri ovoid, köşe akroterleri yarım ovoid şeklindedir. Akroterler işlenmemiştir. Alınlık içerisinde kabartma şeklinde yapılmış bir üçgen motifi bulunmaktadır. Bu üçgenin köşelerinde yine kabartma şeklinde yuvarlak şekiller vardır. Gövdede 5 satırdan oluşan Hellence yazıt vardır. Gövdede yazıtın alt kısmında yuvarlak ödül çelengi yapılmıştır.

Fig. 7. *Stel No. 2* (Kara 2015, 98)

Stel No. 2 (Fig. 7):

Stel, Hierapolis kentinde (Kappadokia Komana'sı) bulunmuştur[20]. Yüksekliği 59 cm, genişliği 36,2 cm, kalınlığı 8,2 cm'dir. Mermerden yapılmıştır. Stel gövdesinin alt kısmı kırık ve eksiktir. Üçgen alınlıklıdır. Stelin tepe akroteri ovoid, köşe akroterleri yarım ovoid şeklindedir. Akroterler işlenmemiştir. Alınlık içerisinde kabartma şeklinde yapılmış bir üçgen motifi bulunmaktadır. Bu üçgenin köşelerinde yine kabartma şeklinde yuvarlak şekiller vardır. Gövdede 4 satırdan oluşan Hellence yazıt vardır. Gövdede yazıtın alt kısmında yuvarlak ödül çelengi yapılmıştır. Ancak stelin alt kısmı kırık olduğundan bu çelengin sadece az bir kısmı görülmektedir.

Stel No. 3 (Fig. 8):

Stel, Hierapolis kentinde (Kappadokia Komana'sı) bulunmuştur[21]. Yüksekliği 52,8 cm, genişliği 20-22,2 cm, kalınlığı 12 cm'dir. Mermerden yapılmıştır. Stel tamdır. Tepe akroterinin bir kısmı kırıktır. Stelin tepe akroteri ovoid, köşe akroterleri yarım ovoid şeklindedir. Tepe akroterinde çizgisel olarak karşılıklı işlenmiş sarmal motif bulunmaktadır. Köşe akroterlerinde yine çizgisel işlenmiş sarmal motifler mevcuttur. Üçgen alınlıklıdır. Alınlık içerisinde kabartma şeklinde yapılmış bir üçgen motifi bulunmaktadır. Alınlık içerisinde bulunan üçgenin köşelerinde kazıma ile yapılmış çizgiler bulunmaktadır. Muhtemelen işlenmemiş ve yarım bırakıl-

[19] Haensch 1997, 272.

[20] Baz 2007, no 271.

[21] Baz 2007, no 120.

Fig. 8. *Stel No. 3* (Kara 2015, 100)

Fig. 9. *Stel No. 4* (Kara 2015, 163)

Fig. 10. *Stel No. 5* (Kara 2015, 246)

mış bir motiftir. Gövdede 5 satırdan oluşan eski Hellence yazıt vardır. Gövdede yazıtın alt kısmında yuvarlak ödül çelengi yapılmıştır. Ödül çelengindeki detaylar çizgisel olarak işlenmiştir.

Stel No. 4 (Fig. 9):

Stel, 2008 envanter numaralı olarak Aksaray Müzesi'nde sergilenmektedir. 2008 yılında Aksaray-Gülpınar'da ele geçirilmiştir. Mermerden yapılmıştır. Stel, büyük oranda kırıktır. Sadece alınlık kısmının bir bölümü mevcuttur. Mevcut olan köşe akroterinde kabartma olarak yapılmış ve ne olduğu anlaşılamayan bir motif bulunmaktadır. Üçgen alınlıklıdır. Alınlık içerisinde kabartma şeklinde yapılmış bir üçgen motifi bulunmaktadır. Bu üçgenin köşelerinde yine kabartma şeklinde yuvarlak şekiller vardır. Alınlığın hemen alt kısmında 2 satırlık Hellence yazıt bulunmaktadır.

Stel No. 5 (Fig. 10):

Stel, Hierapolis kentinde (Kappadokia Komana'sı) bulunmuştur[22]. Yüksekliği 72 cm, genişliği 33 cm, kalınlığı 10,5 cm'dir. Mermerden yapılmıştır. Stel tamdır. Üçgen ve çift alınlıklıdır. Stelin tepe akroterleri ovoid, köşe akroterleri yarım ovoid şeklindedir. Akroterler işlenmemiştir. Alınlıklar içerisinde kabartma şeklinde yapılmış üçgen motifler bulunmaktadır. Bu üçgenlerin köşelerinde yine kabartma şeklinde yuvarlak şekiller vardır. İki alınlık arasında ters olarak yapılmış yaprak motifi bulunmaktadır. Gövdede 6 satırdan oluşan Hellence yazıt mevcuttur.

Stel No. 6 (Fig. 11):

Stel, Hierapolis kentinde (Kappadokia Komana'sı) bulunmuştur[23]. Yüksekliği 114,5 cm, genişliği 47,5 cm, kalınlığı 16 cm'dir. Mermerden yapılmıştır. Stelin tepe akroterinin ve üst kısımların bir bölümü kırıktır. Üçgen alınlıklıdır. Tepe akroterinde karşılıklı olarak kabartma yapılmış sarmal motif bulunmaktadır. Köşe akroterlerinde kabartma olarak yapılmış *kantharos* içerisinden çıkan palmet bezemesi vardır. Üçgen alınlığın her iki kenarında sarmaşık yaprağı bulunmaktadır. Üçgen alınlık içerisinde kabartma olarak yapılmış 8 yapraklı çiçek rozeti vardır. Stelin gövdesinde 4 satırdan oluşan Hellence yazıt bulunmaktadır. Yazıtın hemen alt kısmında kabartma olarak yapılmış ödül

[22] Baz 2007, no. 102.

[23] Baz 2007, no. 262.

çelengi vardır. Ödül çelenginin detayları kabartma olarak işlenmiştir. Ödül çelenginin içerisinde üçgen motif bulunmaktadır. Üçgen motifin köşelerinde yine kabartma olarak yapılmış yuvarlak şekiller vardır.

Fig. 11. *Stel No. 6* (Kara 2015, 176)

Yukarıda, Argaios betimlemesi olduğu düşünülen betimlemelerin bulunduğu steller belirtilmiştir. Bu bölümde bu betimlemelerin açıklaması yapılacaktır. Kappadokia stellerinin büyük çoğunluğunda tek veya birden çok üçgen alınlık kullanılmıştır. Bazı örneklerde alınlık içerisinde ayrıca üçgen motifleri bulunmaktadır (Fig. 6-10). Üçgen betimlemeler, biçimsel olarak bölgeye ait bazı sikkeler (Fig. 12), agalmalar (Fig. 13) ve gemmeler (Fig. 14) üzerinde de tekrarlanmaktadır. Bu üçgen betimlemelerinin Kappadokia Bölgesi'ndeki en önemli dağ olan Argaios'u sembolize ettiğini düşünmekteyiz. Bu örneklerde Argaios Dağı'nın topoğrafik detayları işlenmişse de, temel olarak dağın üçgen formunu göstermektedir[24]. Örnek sikkelerden biri üzerinde piramit şeklinde basit üçgen tasviri bulunmaktadır (Fig. 15-16). Nitekim koni biçimli tepe tasvirlerinin, dinsel büyüklüğün anlatımı olduğu kabul edilmektedir[25].

Kappadokia Bölgesi'ndeki kimi mezar stellerinde birden çok alınlığın var olması bu açıdan önemlidir (Fig. 17-19). Argaios, Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Zeus, Helios, Serapis, Mithras ve Men gibi tanrılarla özdeşleşmiştir. Bu bağlamda stellerde yapılmış olan her bir üçgenin farklı bir dağa değil, aynı dağın bünyesinde birleştirilmiş farklı tanrıları işaret ettiği düşünülebilir. Bu düşüncede, her bir üçgen bir tanrıyı, bu tanrılar da Argaios Dağı'nı ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle tanrılar Argaios'ta vücut bulmuşlar (*incarnation*) ve bu dağda yaşadıklarına inanılmışlardır[26].

Bazı stellerin alınlıklarındaki üçgenlerin köşelerinde kabartma şeklinde küçük yuvarlaklar yapılmıştır (Fig. 6-10). Benzer şekilde bir Hierapolis/Komana stelinde de (Fig. 11) yuvarlak ödül

Fig. 12. *Gordianus III Dönemi'ne Ait* (MS 238-244) *Kaisarea Sikkesi* (Durukan 2012, 233 res. 98)

Fig. 13. *Argaios Dağı'nı Tasvir Eden Agalmalar* (Baydur 1994, kat. no. 1-2)

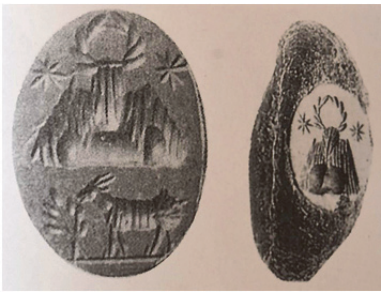

Fig. 14. *Yüzük Taşları* (Gemmeler) (Baydur 1994, kat. no. 12-13)

[24] Agalmalar üzerindeki topoğrafik ayrıntılar dağın karakterini yansıtmaktadır. Argaios Dağı üzerinde, ana baca dışında altmış dokuz farklı noktadan püskürme olduğu tespit edilmiş, bunların her biri farklı bir koni olarak dağın zirvesinde görülmektedir. Agalmalar üzerinde de bu koniler tasvir edilmiştir.

[25] Weiss 1985, 40; Baydur 1994, 77 dn. 29. Ayrıca bölgede bulunan bazı kaya mezarlarının alınlığında ve stellerde yoğun bir şekilde kullanılan üçgen bezemeler bu betimlemenin bölgede kutsal olarak kabul edilen Argaios'u simgelemiş olması kuvvetle muhtemeldir.

[26] Durukan 2012, 70.

Fig. 15. *Üzerinde Üçgen Tasvir Bulunan Bir Kaisarea Sikkesi* (Weiss 1985, 38 taf. 14, kat. no. 65)

Fig. 16. *Traianus Dönemi'ne* (MS 98-117) *Ait Üçgen Tasvirli Kaisarea Sikkeleri* (SNG 1967, 6340-42)

çelengi içerisindeki üçgenin köşelerinde aynı yuvarlak şekiller yapılmıştır. Bu tip betimlemeler, bölgeye ait Traianus Dönemi sikkeleri üzerinde de görülmektedir (Fig. 15-16). Bu tarz üçgen betimlemelerin de Argaios'u simgelediği düşünülmektedir.

Argaios Dağı, Kappadokia Bölgesi'nin en yüksek dağıdır. Aynı zamanda antikçağda da aktif olan volkanik bir dağdır. Bu nedenle antikçağ boyunca bölgede yaşayan insanların kutsal olarak kabul ettiği bir dağdır. Bir kez daha hatırlatmak gerekirse, Argaios Dağı, Hellen mitolojisinde "*Argaios-Oros*" olarak isimlendirilmektedir. Mısırlıların, Apollon'u Isis'in oğlu saymaları ve ayrıca Horus'un da Isis'in oğlu olması Argaios-Oros ile Apollon'un ilişkisi olabileceğini akla getirmektedir[27]. Buradan da Argaios'un başlı başına kutsal bir tanrı olarak kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Kappadokia'nın baş tanrısı olarak kabul edilen Argaios-Oros, antikçağ ikonografisinde çok çeşitlilikte yapı-

Fig. 17. *Çift Alınlıklı Stel* (Niğde Müzesi) (Kara 2015, 238)

Fig. 18. *Çift Alınlıklı Stel* (Hacıbektaş Müzesi) (Kara 2015, 240)

Fig. 19. *4 Alınlıklı Stel* (Niğde Müzesi) (Kara 2015, 264)

[27] Erhat 1972, 226.

larak kült simgesi ve hükümdarlık arması olarak kullanılmıştır[28]. Özellikle sikkeler üzerindeki betimlemelerde, Argaios Dağı'nın tasvirleri içerisinde, çelenk sembolüne sıkça rastlanılmaktadır. Ana dorukta veya burada duran kartalın ağzında ve sunak içerisinde tek veya iki sıra çelengin gösterilmesi dağın hem dini hem de yöresel olduğunu göstermektedir (Fig. 20-21). Çelenk, bilindiği gibi onur işaretidir. Ayrıca ölüye saygının da işaretidir. Dini törenlerde, savaş dönüşünde başarı ve şükran sembolü olarak verilmesi tarih boyunca sürdürülen geleneğin bir parçasıdır. Çelenk, törenlerde baş veya boyna takılır.

Fig. 20. *İmparator Vespasianus* (MS 77-78) *Dönemi'ne Tarihlenen Kaisareia Sikkesi* (RPC II, no. 1683)

Fig. 21: *İmparator Titus* (MS 80-81) *Dönemi'ne Ait Kaisareia Sikkesi* (Sydenham 1933, no. 119)

Argaios Dağı, bazı betimlemelerde palmiye dallarıyla da betimlenmiştir. Palmiye dalları, dağın etrafında yapılmıştır (Fig. 20). Argaios Dağı'nın palmiye dallarıyla gösterilmesi, tıpkı çelenklerde olduğu gibi, onur, saygı, vb anlamlar içerir. Palmiye dallarının, barış ve mutluluk işareti olmasının yanında, ödül tacı olarak da verildiği ve aynı zamanda "*neokoros*" unvanı simgesi olduğu anlaşılmaktadır[29].

Sonuç olarak, Argaios Dağı'nın kutsal olması, bölgede yaşayan insanlar tarafından bir tanrı olarak kabul edilmesi nedeniyle, bölgede bulunan sikkeler ve mezar stelleri üzerinde çeşitli şekillerde betimlendiği görülür. Yine bölgeye ait sikkeler ve mezar stelleri üzerinde Argaios'un çeşitli tanrı-tanrıça atribüleri (Kappadokia Bölgesi'nde bulunan bazı steller üzerinde, özellikle çift alınlıklı stellerde alınlıklar arasında *phallus*, *lyra*, hilal, şimşek demeti gibi çeşitli tanrı-tanrıça atribüleri yapılmıştır)[30] ile tanrı-tanrıçaların insan figürü şeklinde yapılması Argaios'un kutsallığı görüşünü kuvvetlendirmektedir. Mezar stelleri üzerinde üçgen motiflerinin köşelerinde yuvarlak kabartmalarla yapılması ve bu motifin sikkeler üzerinde de kullanılması, yine sikkeler üzerinde Argaios'un topoğrafik olarak üçgen formda gösterilmesi gibi bazı betimlemeler de bu motiflerin Argaios'u simgelediği görüşünü destekler niteliktedir. Özellikle bu tarz betimlemeler, Kappadokia Bölgesi'ne has özellikler olup bölgede bulunan ve kutsal olduğuna inanılan Argaios ile özdeşleştirilmiştir.

Kappadokia Bölgesi, diğer bölgelere göre daha düz ve etrafı açık bir bölgedir. Bununla birlikte hakkında oldukça az araştırma yapılan bir bölgedir. Bu nedenle eski eser kaçakçılığının çok yapıldığı bölgelerden biridir. Kappadokia Bölgesi dışında bulunan müzeler ile yurt dışındaki müzelerde olan ve Anadolu'dan ele geçen steller ve diğer buluntular incelendiğinde, yukarıda anlatımı yapılan betimlemeler tespit edilmesi halinde söz konusu yerlerde bulunan steller ile diğer buluntuların Kappadokia Bölgesi'nden o yerlere bir biçimde götürüldüğü ve Kappadokia Bölgesi'ne ait malzeme olduğunu söyleyebiliriz.

---

28 Tekin 2008, 176.

29 Buhmann 1972, 24.

30 Kara 2015, 440-442.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

Strab. (= Strabon, *Geographika*)

Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Geograpy of Strabo*. Trans. H. L. Jones, vols. I-VIII. London - New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library).

Strabon. *Coğrafya*. Çev. A. Pekman. İstanbul 2000.

Claudian. (= Claudianus, *In Rufinum*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Claudianus, *In Rufinum*. Trans. M. Platnauer, vols. I-II. London 1922 (The Loeb Classical Library).

Modern Literatür

Atalay – Mortan 1997 İ. Atalay – K. Mortan, *Türkiye Bölgesel Coğrafyası*. İstanbul 1997.

Baydur 1970 N. Baydur, *Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul 1970.

Baydur 1994 N. Baydur, *Anadolu'daki Kutsal Dağlar, Dağ-Tanrılar*. İstanbul 1994.

Baz 2007 F. Baz, *Die Inschriften von Komana (Hierapolis) in Kappadokien*. İstanbul 2007.

Baz 2009 F. Baz, "Überlegungen zu Münzen aus Hierapolis in Kappadokien und dem dortigen Ma-Kult". Ed. O. Tekin, *Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World, Studies in memory of Clemens E. Bosch and S. Atlan and in Honour of N. Baydur*. İstanbul (2009) 65-70.

Bittel 1956 K. Bittel, "Kappadokia'da Bulunan Bir Ateş Sunağı". *TAD* VI (1956) 35-42.

Buhmann 1972 H. Buhmann, *Der Sieg in Olympia und in den anderen Panhellenischen Spielen*. München 1972.

Durukan 2012 M. Durukan, *Kappadokia'da, Argaios Dağı Çevresinde Hellenistik-Roma Dönemi Mezarları ve Ölü Kültü*. İstanbul 2012.

Erhat 1972 A. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul 1972.

Haensch 1997 R. Haensch, *Capita Provinciarum. Statthaltersitze und Provinzialverwaltung in der Römischen Kaiserzeit*. Mainz 1997.

Herrli 1985 H. Herrli, *Numismatisches Nachrichten Blatt*. Maerz 1985.

Hild – Restle 1981 F. Hild – M. Restle, *Kappadokien (Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandos)*. Wien 1981.

Kara 2015 M. U. Kara, *Kappadokia Bölgesi Mezar Stelleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi. İstanbul 2015.

Mitchell 1993 S. Mitchell, *Anatolia: Land, Men and Gods in Asia Minor,* vols. I-II. London 1993.

SNG 1967 "Deutschland, Galatien, Kappadokien, Kaiserzeiliche Kistophoren, Posthume Lysimachus und Alexander Tetredrachmen". *SNG: Sylloge Nummorum Graecorum*. Ed. S. von Aulock. Berlin 1967.

Sydenham 1933 E. A. Sydenham, *The Coinage of Caesarea in Cappadocia*. London 1933.

Şaroğlu 2010 G. Şaroğlu, *Kappadokia, Pontos, Paphlagonia ve Kilikia Bölgelerinin Dağları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya 2010.

Tekin 2008 O. Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul 2008.

Weiss 1985 P. Weiss, "Argaios/Erciyes Dağı - Heiliger Berg Kappadokiens Monumente und Ikonographie". *JNG 35* (1985) 21-57.